

Natuurrijk buiten spelen

Groen schoolplein voor speciale kinderen

Een groen schoolplein is winst voor zowel leerlingen als leerkrachten. In een natuurlijk speellandschap voelen kinderen zich veilig en uitgedaagd tot gevarieerd spel. Zéker kinderen met speciale zorgvragen! In dit artikel worden voorbeelden van speciale aanpassingen en begeleiding besproken. Ook gemakkelijk uit te voeren groene projecten komen aan bod.

Ilse Vonder is klinisch psycholoog / orthopedagoog en stimuleert groene buiten(speel)mogelijkheden (groene_orthopedagoog@live.nl)

Het is pauze op basisschool De Ommezwaai in Arnhem, een cluster 4-school voor speciaal onderwijs. Voetballertjes hollen achter de bal aan, terwijl andere kinderen op het klimtoestel zitten of achter elkaar aan rennen. Jonas, een jongen met autisme, loopt in zichzelf mompelend over het tegelplein heen en weer. Af en toe wordt hij opgeschrikt door een voetbal die zijn kant uit vliegt. Het is duidelijk dat hij zich onveilig voelt door de vele prikkels om hem heen.

Kinderen met fysieke of verstandelijke beperkingen of gedrags- en ontwikkelingsproblemen voelen zich op de traditionele schoolpleinen vaak niet op hun gemak. Ze komen minder tot gericht, zinvol spel. Er zijn weinig speelmogelijkheden voor kinderen die door hun beperking niet kunnen of willen klimmen en klauteren of niet van voetballen en groepsspelletjes houden. Drukke, overbeweeglijke kinderen krijgen negatieve reacties door hun onbeheerste gedrag, waarmee ze onbedoeld het spel van andere kinderen verstoren. Alle reden om het schoolplein op eenieiders behoefte aan te laten sluiten.

Twee conclusies uit recent onderzoek (De Vries, 2013) laten zien dat: een succesvolle groene herinrichting leidt tot een fijner plein met een beter sociaal klimaat (1), en dit het algehele welzijn van het kind verbetert op termijn (2).

Gevoel van veiligheid

Wil een kind buiten vrij kunnen spelen, dan is de belangrijkste voorwaarde dat het zich emotioneel veilig voelt. Pas dan durft een kind te gaan exploreren en de mogelijkheden van de omgeving te benutten. Riksen-Walraven (2000) noemt de inrichting van de omgeving als een van de drie bronnen van een gevoel van veiligheid. Zij doelt hierbij op de binnenruimte. De buitenruimte, waar kinderen soms meerdere uren per dag doorbrengen, hoort daar evenzeer bij.

Natuurrijk speellandschap

Uitgangspunt van een groen speelplein is een goed ontwerp, waarin rekening gehouden wordt met de speciale behoeften en beperkingen van de kinderen.

In een entourage van struiken, gras, bloemen, hellingen, bomen en paden krijgen speelaanleidingen en speeltoestellen een plek. Hier horen ook verharde gedeeltes bij, zoals een centraal gelegen plein of een fiets-rolstoelparcours. Een brede strook met – liefst besdragende – struiken en lage bomen zal kleine beestjes, vogels, vlinders en andere insecten aantrekken. Als vanzelf ontstaan hier verstopplekken en kruip-door-sluip-door-paadjes, waar kinderen kleine ontdekkingstochten houden, rondrennen of zich even op zichzelf terugtrekken. Op plekjes met zitstammetjes, omringd door lage hagen of in een wilgenhutje kunnen ze zitten kijken zonder zich bekeken te voelen, terwijl leerkrachten hen nog wel kunnen zien.

Dit natuurlijk speellandschap is aantrekkelijk en uitnodigend, maar straalt ook geborgenheid en rust uit. Kees Both (2013) spreekt in navolging van de Engelse kinderpsychiater Winnicott over een *holding environment*, een veilige speelruimte om te ontdekken en te experimenteren.

Andere vaardigheden

Kinderen met speciale behoeften komen op een groen speelplein beter tot hun recht. Er worden andere vaardigheden aangesproken dan in de klas. Voorbeelden zijn ervaringsverhalen van een slechthorend meisje dat trots met een zelf gevangen kikkertje rondliep;

Kinderen doen gemakkelijker mee met spontaan samenspel op een groen speelplein

• Foto's: Ilse Vonder
Wegens privacyredenen zijn de kinderen op de foto onherkenbaar in beeld gebracht.

een jongen die vaak irritatie opriep door zijn drukke gedrag, oogstte bewondering toen hij als eerste in een hoge boom klom. Kinderen die snel van slag raken kunnen tot rust komen op een stil plekje en zich ontspannen zonder door anderen gestoord te

worden. Kinderen die uit zichzelf weinig contact aangaan, kunnen gemakkelijker meedoen met spontaan samenspel (bijvoorbeeld door een boomstam helpen verslepen) of ongezien de kunst afkijken van andere kinderen (via stapstenen het water oversteken) voor ze het zelf uitproberen. Kinderen helpen elkaar vanzelfsprekender op een groen speelplein. Dit alles bevordert hun gevoel van welbevinden en competentie. Ook kinderen als Jonas kijken er dan naar uit om lekker naar buiten te gaan! ➤

Door materiaal in

Aanpassingen voor speciale kinderen

Kinderen met fysieke en verstandelijke beperkingen willen net als andere kinderen zelfstandig meespelen op het plein. Dit betekent, dat de speelruimte veilig, toegankelijk en vrij is van onneembare obstakels. Al bij het ontwerp en de aanleg kun je daarmee rekening houden, zo blijkt uit de volgende voorbeelden.

Door een glijbaan in een speelheuvel te verwerken wordt deze toegankelijk voor *kinderen met een loopbeperking*. Via een paadje met geschikte ondergrond kunnen ze naar boven lopen, schuiven of geduwd worden. Plantenbakken kun je verhogen; ook een watergoot kan op rolstoelhoogte geplaatst worden.

Kinderen met visuele beperkingen help je zich te oriënteren door bewegende speelelementen (schommels) te voorzien van geluid (een belletje). Opvallende objecten kun je een contrasterende heldere kleur geven. Houd er rekening mee dat *kinderen met een auditieve beperking* behoefte hebben aan overzicht en voldoende licht. Omdat ze niet horen wat er achter hen gebeurt, zijn plekken

met 'rugdekking' (een haag of muurtje) prettig. Lichamelijke ervaringen (trillingen, de wind in je haren) worden soms extra intens beleefd.

Op een groen speelplein kunnen kinderen die sterk zintuiglijk zijn ingesteld, zoals ook *kinderen met een verstandelijke beperking*, genieten van kleurige bloemen en geurende kruiden. Zand en water zijn voor veel van deze kinderen een must. Het werkt ontspannend, je kunt iets maken en ongestraft weer kapot maken; vaak ontstaat spontaan samenspel. *Kinderen met gedrags- en ontwikkelingsproblemen* hebben vaak behoefte aan overzicht en voorspelbaarheid. Maar ook aan veilige, beschutte plekken. In de struiken kunnen ze een kevertje volgen, of zich verwonderen over het tempo waarmee een slak een blaadje opeet. Andere kinderen verzamelen graag vondsten uit de natuur, zoals gekleurde blaadjes of steentjes. Belangrijker nog dan fysieke aanpassingen is voor deze kinderen de steun van een sensitieve, responsieve volwassene die hen begeleidt in hun spel of gewoon in de buurt is. *Drukke, overbeweeglijke kinderen* kunnen zich op een groen speelplein vrijer bewegen zonder dat ze andere kinderen hinderen. Ze hoeven door de grotere variatie aan speel- en beweegmogelijkheden minder begrensd te worden.

Een juf op cluster 4-school De Ommezwaai in Arnhem: 'Om één jongetje in mijn klas maakte ik me zorgen, hij was na twee weken in groep 3 al helemaal gestrest. Maar als hij buiten op het natuurspeelveld komt, zie je hem ontspannen. Hij vangt hommels met een loepotje en is daar helemaal mee bezig. Het lukt hem als enige elke keer weer. Zelfs kinderen van groep 8 komen bij hem kijken!'

Behoeft van leerkrachten

Ook voor leerkrachten kan een natuurlijk plein prettig zijn. Uit ervaring is gebleken dat kinderen minder ruzie maken op een groen speelplein. In plaats van scheidsrechter te spelen kunnen ze kinderen begeleiden in hun spel. Of, zittend op een centrale plek, delen in de verwondering en

Wegens privacyredenen zijn de kinderen op de foto onherkenbaar in beeld gebracht.

een speelheuvel te verwerken wordt deze toegankelijk voor kinderen met een loopbeperking

Leestips

- Van Lier, M., Van der Put, I., Vonder, I., Wagenaar, M., & Wijnja, A. (2012). *Allemaal spelen! Aan de slag met natuurspeelplaatsen voor kinderen met en zonder beperking*. Den Hoorn: Stichting Oase.
- Handleiding voor aanleg en onderhoud van een 'bloeiend randje': www.ivnarnhem.nl (gratis te downloaden).
- Informatie over ontwerp en aanleg van groene speelpleinen en speelnatuur: www.springzaad.nl

het enthousiasme van de kinderen die hun een beestje komen laten zien of een 'zogenaamd' taartje aanbieden. En wat het belangrijkste is: het plezier dat ze bij de kinderen zien! Het team van De Ommezwaai was overtuigd toen ze hun leerlingen op het nieuwe natuurspeelveld volop bezig zagen met wilde bloemen. Hun enthousiasme en geboeidheid, de bezorgdheid om een zieke hommelmot, de stralende ogen waarmee de kinderen de klas weer in kwamen, maakten het verschil.

Het eerste groen tussen beton

Enthousiast geworden voor het vergroenen van het schoolplein? Er is inmiddels veel informatie en advies beschikbaar, zie het kader Leestips. De beste manier om enthousiasme bij het team en kinderen op te wekken is, om op het grijze tegelplein alvast met iets groens te beginnen. Met weinig tijd en geld kan er al snel iets moois ontstaan: een minimoestuintje, een bamboebosje, een bloeiende Dahlia (toverknol), of een 'bloeiend randje' (bloemen langs of door hekwerk, zie Leestip):

Minimoestuintje

Haal in een zonnige hoek van het plein 4 bij 4 stoeptegels weg en meng de grond met bemeste aarde of potgrond. Plant hierin na de zomervakantie sla- en preiplantjes, bieslook en peterselie of zaai spinazie, sla en tuinkers. Na enkele weken kan er geogst worden. Door mosterdzaad en Phacelia te zaaien krijg je een blauw-geel bloemperk. Na de oogst kunnen in de herfst bloembollen geplant worden, die voor een kleurrijke verrassing in het voorjaar zorgen.

Een moeder: 'Mijn zontje van 7 kreeg een krop sla uit het moestuintje mee. Vanaf dat moment lust hij opeens sla!'

Toverknol

Voor hooguit vijf euro koop je in een tuincentrum een bruine, onoglijke dahliaknol. Plant deze zo snel mogelijk voor de zomervakantie op een zonnig plekje in de volle grond. Verrassing: de knol krijgt bladeren en vrolijk gekleurde bloemen die tot ver in het najaar bloeien. Laat de kinderen foto's maken van het groeiproces!

Bamboebosje

Bamboe is een snelgroeiende, groenblijvende plant, geschikt om een afscheiding of speelbosje mee te vormen. Graaf wel wortelbegrenzer voor het planten tot 60 tot 70 centimeter diepte op de gewenste plek in, zodat de planten niet gaan woekeren. Het geruis van de wind door de bladeren doet prettig aan. 🌿

Literatuur

- Both, K. (2013). *Kind en natuur: hechting aan plaatsen*. Lezing tijdens symposium 'Kind zoekt natuur', Eindhoven.
- Riksen-Walraven, J.M.A. (2000). *Tijd voor kwaliteit in de kinderopvang*. Amsterdam: Vossiuspers AUP.
- De Vries, S., Langers, F., Donders, J.L.M., Willeboer, M.T. & Van den Berg, A.E., (2013). *Meer groen op het schoolplein: een interventiestudie*. Wageningen: Alterra.